

دانشگاه تهران

۲۲۹۱

دانشکده دامپزشکی

پایان نامه شماره ۱۰۵۷

سال تحصیلی ۳۴-۳۵

پایان نامه

برای دریافت دکترای دامپزشکی از دانشگاه تهران

موضوع

پرورش گوسفند در کردستان

نگارش:

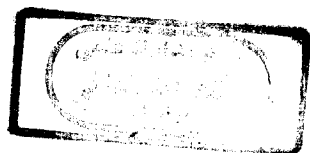
منصور حمزه ای

هیات داوران

دکتر منوچهر سعادت نوری دانشیار دانشکده دامپزشکی رئیس هیات داوران

دکتر مراد علی زهری استاد " داور

دکتر پوران دخت عطایی دانشیار " داور



تقدیم به :

پدرو مادر ریزرگوارم که وجودشان نور امید و اشتیاق پیروزی

در دلم ایجاد کردند .

خواهران و برادران عزیزم که محبت های بی دریغ آنها

روشنی بخشزند گیم بوده .

تقدیم به :

شریک زندگی و سازنده دنیای فردا ایم :

تقدیم به :

هیات داوران

۱- جناب آقای دکتر منوچهر سعادت نوری

۲- سرکار خانم دکتر عطائی

۳- جناب آقای دکتر مرادعلی زهری

تقدیم بسه :

استاد محترم جناب آقای دکتر زهری که مرابیدریغ یاری دادند .

تقدیم به :

استاد محترم جناب آقای دکتر سعادت نوری که مراد را تمام این

پایان نامه یاری کردند .

باتشکر از همکاریش

تقدیم :

به مردم کردستان :

که یکی از شاخه های درخت کهن سال برومند نژاد ایرانی است و همواره
در نقاط مختلف ایران با عزت و احترام زیسته و پیوند های محکم او را بسایر
شاخه های این درخت مربوط ساخته است.

فهرست مندرجات

پیشگفتار :

بخش اول : اهمیت اقتصادی گوسفند

الف - اهمیت گوسفند در تغذیه

اول - گوشت

دوم - شیر

ب - اهمیت گوسفند در صنعت :

۱- پشم

۲- پوست

۳- فرآورده‌های حاصله پس از کشتار

ب - اهمیت گوسفند در کشاورزی

بخش دوم : ایلات و طوایف کرد

بخش سوم : مطالعه شرایط اقلیمی و منابع طبیعی کردستان از نظر پرورش گوسفند

الف - حدود و موقعیت

ب - تقسیم بندی نواحی گوناگون منطقه کردستان

پ - آب و هوای کردستان

اول - آب و هوای مریوان

دوم- آب وهوای سقز

سوم- آب وهوای سنندج

چهارم- " " بانه

پنجم- " " بیجار

ششم- " " قروه

ت- کوههای کردستان

ث- منابع آب در کردستان

ج- مراتع کردستان

چ- زمین- زراعت- و دام در کردستان

اول- مراتع جنگلی

دوم مراتع کوهستانی و جلگه ای

سوم- تقسیم بندی مراتع بر حسب نواحی مختلف

الف- مراتع ناحیه سنندج

ب- " " سقز

ج- " " بانه

د- " " مریوان

ه- " " بیجار

و- مراتع ناحیه قروه

بخش چهارم : مطالعه پرورش گوسفند در کردستان

الف- سابقه پرورش گوسفند و اصطلاحات محلی آن در کردستان

ب- انواع نژادهای محلی و چگونگی پرورش آنها در کردستان

۱- گوسفند کردی

۲- گوسفند لری

۳- چگونگی پرورش :

اول- جفت زایش و تولد

دو- جایگاه

سوم- طرز تغذیه

چهارم- انتخاب و اصلاح نژاد

پ- بیماریهای گوسفند در منطقه کردستان

بخش پنجم- نتایج

بخش ششم- پیشنهادات و نظریات .

پیش‌گفتار

تعلق خاطر به زادگاه زیبایم (بانه) یکی از انگیزه‌های بود که مرا تشویق به نگارش این پایان‌نامه کرد. چه فکر کردم بتوانم با ارائه آن خدمت ناچیزی را بدیاری که دوران کودکیم در آن سپری شد و شالوده پندارم در آنجایی ریزی گردید بشمر رسانم و نمونه‌ای از فعالیت کشاورزان و امداران عزیزمان را ضمن این بررسی معرفی نمایم. بررسی و آشنایی بچگونگی دامپروری محلی و بی بردن بخواص فرآورده‌هایی که امداران هر یک بسته به ذوق و سلیقه شخص تهیه می‌نمایند. یکی از اقدامات شایسته و بسیار مهمی است که توجه به آن اهمیت فوق‌العاده‌ای را در بر دارد. با در نظر گرفتن سابقه تولید و مصرف، بسیاری از فرآورده‌های دامی که امروزه کاملاً شناخته شده و از نظر خرید و فروش و صادرات مقام ارزنده را در اقتصاد کشورهای تولیدکننده دارا می‌باشند.

این حقیقت نمودار می‌گردد که محصولات مزبور زمانی ناشناخته بود و تنها مصرف محلی و محدودی داشته‌است. چنانچه توجه افراد علاقمند به بهبودی آن معطوف نمی‌گشت هیچگاه کالای مزبور مقام و ارزشی پیدا نمی‌کرد و محققاً بهمان حال ناشناخته و بدون شمریاقی میماند. در مسافرت‌های مکرری که اینجانب به دهات کردستان و کرمانشاهان نمود لزوم مطالعه درباره دامپروری و بویژه مطالعه در زمینه پرورش گوسفند در کردستان بیش از پیش توجه نگارنده را بخود معطوف کرد. لذا با موافقت استاد محترم جناب آقای دکتر سعادت نوروزی موضوع

پرورش گوسفند در استان کردستان بعنوان پایان نامه انتخاب شد . و امیدوار است
آنچه در این مجموعه فراهم و ارائه گردید مقدمه و راه گشائی باشد برای بررسی های
بادامنه ای گسترده تر و پاکوششی برای تلاش دیگر :

بخش اول

اهمیت اقتصادی دامی گوسفند

گوسفند دامی است نسبتاً قانع و کم خوراک که سهولت با آب و هوای نقاط مختلف سازش پیدا مینماید. از این رو پرورش گوسفند از قدیم الانیام معمول بشر بود است در نتیجه مداخله انسان و اهلی کردن دام پرستاری و مواظبتی که در تغذیه و طرز انتخاب بعمل آمده کمیت و کیفیت فرآورده های دام نسبت با آنچه که در ابتدا بشر استفاده مینموده خیلی بیشتر و بهتر گردیده چنانکه حیوانات وحشی فقط با اندازه کفاف نوزاد خود شیر میدهند. در صورتیکه حیوانات اهلی مقدار شیرشان زیاد تر و مدت شیردادنشان نیز در نتیجه بترتیب طولانی تر گردیده است. گوسفند وحشی فقط سالی یک مرتبه میزاید در صورتیکه در بعضی نقاط گوسفند اهلی در سال دو مرتبه میآورد و سال سه مرتبه میزاید. بطور کلی با پیشرفت تمدن بشر توجه بیشتری نیز در امر پروری مبذول گردیده و ترقیاتی تصیب این علم شده است. چنانکه امروزه در نتیجه رعایت اصول فنی دام پروری و بویژه اصلاح نژاد در کمیت و کیفیت فرآورده های دامی ترقی کلی حاصل شده است. گوسفند از لحاظ تغذیه عمومی و استفاده از فرآورده های آن در صنعت و کشاورزی اهمیت شایانی را دارا میباشد.

ولی رو به مرفته اهمیت گوشت، پشم و پوست آن بیشتر مورد توجه است. از این فرآورده های بالا در هر نژادی یک فرآورده اهمیت بیشتر را دارا میباشد. مثلاً در گوسفندان مریوس اهمیت پشم بیش از سایر فرآورده های آنست. گوسفندان کروی و اغلب گوسفندان

ایران بندها و تهیه گوشت پرورش میابند و در گوسفندان پوستی (مانند قره کک وزندی) پوست بره مورد توجه بوده و سایر فرآورده های حاصله در درجه دوم یا سوم اهمیت قرار دارند — در زیر* فوائد اقتصادی گوسفند از لحاظ تغذیه — صنعت و کشاورزی مطالعه مینمائیم.

الف اهمیت گوسفند در تغذیه :

گوسفند از لحاظ تولید گوشت و شیر در تغذیه انسان رل مهمی را بازی مینماید .

اول : گوشت گ — بطور کلی امروزه گوشت و شیر در تغذیه بشر اهمیت فول العاد را

داشته و از عوامل اصلی تغذیه انسان بشمار میرود . در کشور ما ایران تمایز مردم نسبت به مصرف

گوشت گوسفند بمراتب از گوشت سایر حیوانات بیشتر است . در صورتیکه در اروپا گوشت گوسفند

از لحاظ مصرف این اهمیت را ندارد . مصرف روزانه گوشت در ایران نسبت به استطاعت

و قدرت مالی مردم فرق میکند . چادر نشینان و اهالی دهات کمتر گوشت مصرف میکنند .

(مگر اینکه دامی مریض و یا از کوه و یا به دره ای سقوط یا زخمی باشد) در صورتیکه اهالی

شهرستانها مقدار نسبتاً زیادی گوشت تغذیه مینمایند . با در نظر گرفتن مراتب فوق اهمیت

گوشت گوسفند برعکس گوشت گاو و خوک انگل خطرناکی برای انسان ندارد . مثلاً "نوزاد یک

قسم کرم کدوی انسانی *taenia - saginata* بنام *Cysticercus hominis*

در گاو و نمومیکند و اغلب انسان از خوردن گوشت های آلوده گاو به این بیماری دچار میشود (بعضی

اوقات در گاو میش نیز این نوزاد دیده میشود) همچنین نوزاد یک قسمت دیگر کرم کدوی

انسانی *taenia - solium* در خوک نمومیکند که بنام *Cysticercus cellulosae*

نامیده میشود (بعقیده برخی این نوزاد در گاو میسر و گاو نیز نمو مییابد) در راهیچه‌های خوک انگلهائی وجود دارد *Trichinella spiralis* که باعث بیماری خطرناک *trichinose* در انسان میگردد و بیماری سل که یکی از خطرناکترین بیماری‌های انسان است چنانکه میدانیم در گوسفند استثنائی بود و انتقال آن بدینوسیله تاکنون دیده نشده است.

تقسیم بندی گوشت در ایران بدرجات (۱-۲-۳) مانند اروپا معمول نیست. در برخی نقاط ایران مانند تهران و غیره در ورقم گوشت در ورقم گوشت با استخوان و بی استخوان بفروش میرسد. ولی در کردستان این تقسیم بندی ساده نیز وجود ندارد. و مشتری بر حسب میل خود هر عضو را که بخواهد انتخاب میکند. قصاب فرقی بین گوشت میش یا براه شده و یا اخته نشده و نیز نمیگذارد. (هرچند که شهرداری تفاوت قیمتی بین گوشت گوسفند و بز قائل میشود) و با قضاوت خود در نوع که بخواهد بزم مشتری رفتار میکند. از کشتار میشهای آبستن در کشتارگاه حتی الامکان بوسیله دام پزشکی ممانعت بعمل میآید.

دوم شیر :

مصرف شیر گوسفند کم است ولی با وجود این در بیاضانها و چراگاهها در وراز آبادی یگانه غذای چوپانانرا تشکیل میدهد. نظر بقانع بودن گوسفند و امکان تغذینه آن از مراتع کم علف و نقاط وسیع تقریباً لم یزرع شیر گوسفند برای گله داران از حیث